

NGHIÊN CỨU ĐỀ XUẤT CÁC GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC NGOÀI CÔNG LẬP VIỆT NAM

TS. Nguyễn Văn Ngữ*

Chủ tịch Hội đồng trường, Trường Đại học Hòa Bình

* Tác giả liên hệ: nvngu@daihochoabinh.edu.vn

Ngày nhận: 01/9/2021

Ngày nhận bản sửa: 06/9/2021

Ngày duyệt đăng: 08/9/2021

Tóm tắt

Đề tài “Nghiên cứu đề xuất các giải pháp phát triển bền vững các trường đại học ngoài công lập Việt Nam” đã nghiên cứu, đánh giá hiện trạng các trường đại học ngoài công lập từ khi thành lập (1988) đến nay và đề xuất các giải pháp chủ yếu để phát triển bền vững giáo dục đại học ngoài công lập nước ta. Bên cạnh những đóng góp về khoa học, Đề tài đã có nhiều đóng góp về thực tiễn, như đề xuất một bộ tiêu chí về tính bền vững của phát triển giáo dục đại học ngoài công lập, bao gồm 10 tiêu chuẩn, có thể giúp không chỉ các nhà quản lý về giáo dục đại học trong công tác quản lý, mà còn mang đến cho các trường đại học ngoài công lập một khung đánh giá cơ sở về sự phát triển bền vững của nhà trường.

Từ khóa: Giải pháp, phát triển bền vững, trường đại học ngoài công lập

Research proposed solutions for sustainable development of Vietnam non-public universities

Abstract

The research project “Research and propose solutions to the sustainable development of non-public universities in Vietnam” has examined the status-quo of non-public universities since their establishment (1988) up to now and recommended major solutions to the national higher education’s sustainable development. The research project, beside its scientific contributions, also made its practical contributions, i.e., introduction a set of 10 standards on sustainable development criteria for non-public higher education, which not only assists higher education administrators in management, but also provides non-public universities with a fundamental sustainable development assessment framework.

Keywords: Solutions, sustainable development, non-public universities

Đề tài “Nghiên cứu đề xuất các giải pháp phát triển bền vững các trường đại học ngoài công lập Việt Nam” thuộc Chương trình Nhà nước về Khoa học Giáo dục giai đoạn 2016-2020 “Nghiên cứu phát triển khoa học giáo dục đáp ứng yêu cầu đổi mới căn bản toàn diện giáo dục Việt Nam”. Mã số của Đề tài: KHGD/16-20.ĐT.017.

Đề tài do Trường Đại học Hòa Bình chủ trì thực hiện; PGS.TS Trần Quang Quý, Phó Chủ tịch Hiệp hội các trường đại học, cao đẳng Việt Nam làm chủ nhiệm; PGS.TS. Đặng Bá Lãm, Hiệp hội các trường đại học, cao đẳng Việt Nam làm Thư ký khoa học.

1. Nội dung Đề tài

- Xây dựng cơ sở lý luận và nghiên cứu kinh nghiệm quốc tế về phát triển các trường đại học ngoài công lập.
- Đánh giá thực trạng phát triển các trường đại học ngoài công lập ở Việt Nam.
- Đề xuất các giải pháp phát triển bền vững các trường đại học ngoài công lập ở Việt Nam đến năm 2030.

2. Kết quả thực hiện của Đề tài

- Từ nghiên cứu cơ sở lý luận và kinh nghiệm quốc tế, Đề tài rút ra những kết luận chính sau đây:
 - + Trong nền kinh tế thị trường, cung cấp giáo dục công và tư đều bình đẳng về tâm lý, xã hội, về kinh tế, đầu tư, v.v.
 - + Trường đại học ngoài công lập cũng có thể nhận được sự hỗ trợ từ ngân sách Nhà

nước, ngược lại, Chính phủ cũng cho phép các nhà đầu tư tư nhân đầu tư vào trường công lập, chuyển sang mô hình hợp tác công tư.

+ Mô hình giáo dục trên thế giới rất đa dạng, có chính sách, cơ chế và quy định rõ ràng. Việc phát huy hiệu quả các mô hình tùy thuộc vào bối cảnh của từng quốc gia.

+ Xu hướng tư nhân hóa đang ngày càng phát triển do giáo dục đại học ngày càng đại chúng hóa, nguồn vốn cho giáo dục từ đầu tư công hạn chế, cần khai thác đầu tư cho giáo dục từ các nguồn tư nhân hơn (Báo cáo của UNESCO về số lượng trường, đầu tư cho giáo dục ở các trường công - tư), các nước ASEAN và châu Á có tỷ lệ trường ngoài công lập cao, trong khi Việt Nam còn thấp so với các nước và mục tiêu mà nước ta kỳ vọng. Nghiên cứu so sánh này cho thấy vai trò, vị thế của trường đại học ngoài công lập chưa được quan tâm đúng mức.

+ Từ nghiên cứu về hệ thống giáo dục ở các nước có thể chế chính trị như Việt Nam, trong điều kiện nguồn đầu tư từ ngân sách nhà nước cho giáo dục còn hạn chế mà vẫn đảm bảo chất lượng, cần ưu tiên phát triển giáo dục ngoài công lập, có trường hợp chuyển trường công lập sang tư thục, chỉ tập trung nguồn lực nhà nước cho các trường chất lượng cao.

+ Đa dạng hóa và tăng nguồn lực đầu tư cho giáo dục đại học, đảm bảo tỷ lệ sinh viên ngoài công lập chiếm 30-40% hoặc đã được Chính phủ điều chỉnh đến năm 2025 đạt hơn 20% như mong muốn, cần có nhiều giải pháp, cơ chế chính sách, điều kiện đầu tư, đảm bảo công bằng công tư, coi giáo dục ngoài công lập là một bộ phận cần thiết cho giáo dục đào tạo quốc gia, đẩy mạnh xã hội hóa giáo dục đại học, có chính sách hỗ trợ cho người học ở các trường đại học ngoài công lập.

+ Từ thực tế hoạt động của các trường đại học ngoài công lập ở Việt Nam và chính sách của các nước khác cho thấy các trường đại học ở Việt Nam đang hoạt động trong môi trường chính sách còn nhiều bất hợp lý, chưa tạo được sự an tâm cho nhà đầu tư,... Phần lớn quy mô đào tạo của các cơ sở giáo dục đại học ngoài công lập còn nhỏ, chất lượng đào

tạo chưa cao, chưa quan tâm nhiều đến nghiên cứu khoa học, đến kiểm định chất lượng; tỷ lệ giảng viên là tiến sĩ còn thấp,... Cần có biện pháp giải quyết để giáo dục ngoài công lập có thể phát triển bền vững.

+ Chủ trương, giải pháp phát triển các trường đại học ngoài công lập ở nước ta còn thiếu cơ sở lý luận khoa học, cần nghiên cứu kỹ hơn, đủ căn cứ phát triển giáo dục đại học ngoài công lập đồng bộ với hệ thống giáo dục Việt Nam.

- Từ đánh giá hiện trạng các trường đại học ngoài công lập từ khi thành lập (1988) đến nay, Đề tài bước đầu rút ra các nhận định:

+ Thực hiện đường lối đổi mới và chủ trương xã hội hóa giáo dục của Đảng bằng sự quyết tâm của cả hệ thống chính trị, sự tâm huyết của các nhà giáo, sự nhiệt thành của các nhà đầu tư, sự ủng hộ của xã hội và người học, đến nay, sau 30 năm kể từ khi thành lập trường đại học ngoài công lập đầu tiên, cả nước đã có 60 trường đại học ngoài công lập (chưa tính đến các trường đại học tư có yếu tố nước ngoài) với quy mô gần 300.000 sinh viên, chiếm trên 25,5% tổng số các cơ sở giáo dục đại học và gần 15,7% tổng số sinh viên đại học cả nước. Mạng lưới giáo dục đại học ngoài công lập đã có tại 26/63 tỉnh, thành phố cả nước. Tuy về số lượng, các trường và số lượng sinh viên theo học tại các cơ sở giáo dục đại học ngoài công lập còn khiêm tốn, chưa đạt với kỳ vọng về mục tiêu đến năm 2020 có 40% sinh viên học trong các trường đại học ngoài công lập, nhưng các trường đại học ngoài công lập đã có đóng góp đáng kể cho sự nghiệp giáo dục đại học nước nhà. Có thể khẳng định, mô hình trường đại học ngoài công lập là một trong các sản phẩm đặc trưng của quá trình đổi mới, đã khẳng định đúng đắn chủ trương xã hội hóa giáo dục của Đảng và góp phần nâng cao năng lực của hệ thống giáo dục đại học, đáp ứng ngày càng tốt hơn nhu cầu học tập của nhân dân như Nghị quyết số 29, khoá XI của Đảng đã nhận định: một trong các thành tựu của giáo dục đào tạo Việt Nam thời gian qua là xã hội hóa giáo dục được đẩy mạnh; hệ thống giáo dục và đào tạo ngoài công lập góp phần đáng kể vào phát triển giáo dục và đào tạo chung của

toàn xã hội.

+ Tuy nhiên, qua kết quả khảo sát, qua phản ánh của các trường, chúng ta có thể nhận định: mặc dù các thành tựu đạt được thời gian qua là đáng trân trọng, nhưng trên con đường xây dựng và phát triển vừa qua, các trường đại học ngoài công lập ở Việt Nam vẫn gặp không ít khó khăn, trở ngại về cơ chế, chính sách, sự ràng buộc của một số văn bản luật và dưới luật. Các thông tư hướng dẫn vẫn còn thiếu, chưa hợp lý, chưa đồng bộ và chưa đảm bảo sự phát triển vững chắc, chưa tạo được sự bình đẳng giữa trường công và trường tư; chưa tạo động lực cho các nhà đầu tư yên tâm đầu tư vào giáo dục đại học ngoài công lập. Phần lớn các trường đại học ngoài công lập được trang bị cơ sở vật chất còn nghèo nàn, nguồn thu chủ yếu từ học phí, công tác tuyển sinh ngày càng khó khăn, nên việc đầu tư, xây dựng chưa đảm bảo với cam kết khi thành lập trường, các điều kiện đảm bảo chất lượng hạn chế, chất lượng sinh viên tốt nghiệp chưa cao, các hoạt động của trường chưa đồng bộ, các trường chủ yếu tập trung vào công tác đào tạo, chưa quan tâm nhiều đến hoạt động khoa học và công nghệ, kết nối với doanh nghiệp, chất lượng trường và chương trình đào tạo. Do vậy, niềm tin của xã hội vào chất lượng đào tạo chưa cao, dẫn đến tỷ lệ sinh viên tốt nghiệp có việc làm còn thấp so với các trường công lập. Đội ngũ giảng viên tỷ lệ tiến sĩ còn thấp (đạt hơn 20%) so với mặt bằng chung toàn hệ thống giáo dục đại học (là 27%), số giảng viên trình độ đại học còn chiếm tỷ lệ cao, chưa đáp ứng yêu cầu nâng cao chất lượng đào tạo. Đội ngũ làm công tác quản trị nhà trường chưa được đào tạo bài bản, cách quản lý gò bó, thiếu tính chuyên nghiệp; nhận thức về hình thức sở hữu, vấn đề lợi nhuận, phi lợi nhuận còn nhiều quan điểm khác nhau, đặc biệt đến năm 2019, một số trường đại học dân lập vẫn chưa chuyển đổi sang trường đại học tư thực. Những khó khăn, trở ngại đó đòi hỏi phải tìm các giải pháp tháo gỡ để giáo dục đại học ngoài công lập nước ta bứt phá khỏi tình trạng trì trệ, lạc hậu, vượt qua khó khăn và thách thức hiện nay, phát triển bền vững trong tương lai, làm cho giáo dục đại học Việt

Nam vươn lên theo kịp giáo dục đại học khu vực và thế giới, hoàn thành nhiệm vụ đào tạo nhân lực chất lượng cao cho đất nước trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa, đổi mới sáng tạo của cách mạng công nghiệp 4.0.

+ Từ những khó khăn, vướng mắc nêu trên, Đề tài đã đề xuất các kiến nghị về các mặt thể chế, pháp luật, thành phần hội đồng trường; về hoạt động giáo dục, về xây dựng đội ngũ; các ưu đãi về đầu tư, về đất đai, về chính sách thuế, các điều kiện đảm bảo chất lượng, các chính sách tạo sự bình đẳng giữa trường công và tư, giữa các trường tư với nhau khi thực hiện các cam kết thành lập trường; hỗ trợ chuyển đổi các trường dân lập còn lại sang tư thực. Các kiến nghị được gửi đến Chính phủ, Bộ Giáo dục và Đào tạo và các tổ chức liên quan. Trong thời gian qua, những khó khăn, vướng mắc nêu trên đã được quan tâm và dần dần được tháo gỡ, đặc biệt trong quá trình xây dựng Luật Giáo dục đại học sửa đổi, bổ sung. Ban soạn thảo Luật, các cơ quan của Bộ Giáo dục và Đào tạo, Ủy ban Văn hóa, Giáo dục, Thanh niên, Thiếu niên và Nhi đồng của Quốc hội, Ban Tuyên giáo Trung ương, các địa phương, các trường đại học ngoài công lập, các nhà nghiên cứu giáo dục, các chuyên gia của Hiệp hội các trường đại học, cao đẳng Việt Nam và Ban Chủ nhiệm đề tài đã tham gia tích cực, kịp thời phản ánh những vấn đề mà các điều khoản của Luật cần sửa đổi, bổ sung tháo gỡ cho hệ thống giáo dục đại học nói chung và giáo dục đại học ngoài công lập nói riêng. Đến nay, Luật đã được Quốc hội phê chuẩn, nội dung trong Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Giáo dục đại học đã tiếp thu một số kiến nghị của Đề tài.

- Đề xuất các giải pháp chủ yếu để phát triển bền vững giáo dục đại học ngoài công lập nước ta: Trong quá trình khảo sát, làm việc với các trường đại học ngoài công lập và tổ chức 3 Hội thảo khoa học cấp quốc gia, Đề tài đã nhận được nhiều ý kiến phản ánh về những khó khăn, vướng mắc cản trở quá trình hoạt động, đồng thời, kiến nghị đề xuất các giải pháp để phát triển bền vững giáo dục đại học ngoài công lập theo hướng tập trung chủ yếu vào 7 nhóm giải pháp:

+ Cần loại bỏ tâm lý phân biệt đối xử

đối với các trường đại học ngoài công lập. Đẩy mạnh công tác thông tin, tuyên truyền về vai trò, về những đóng góp của trường đại học ngoài công lập trong thời gian qua làm cho cộng đồng xã hội đổi mới tư duy, nhận thức về giáo dục đại học ngoài công lập.

+ Nhà nước cần xem các trường đại học ngoài công lập thực sự là một bộ phận quan trọng của hệ thống giáo dục đại học và có chính sách ưu đãi đầu tư, phát triển các trường đại học ngoài công lập để trở thành hệ thống lớn mạnh thu hút nhiều sinh viên theo học để giảm gánh nặng đầu tư từ ngân sách nhà nước và thực hiện tốt chủ trương xã hội hóa giáo dục (như hiện nay, hầu hết các nước trong khu vực và trên thế giới, tỷ lệ trường đại học tư thục nhiều hơn trường công lập và tỷ lệ sinh viên theo học cũng nhiều hơn).

+ Nhà nước cần quan tâm chăm lo phát triển đội ngũ giảng viên, coi đội ngũ giảng viên đại học công lập cũng như ngoài công lập đều là tài sản chung của quốc gia, nên cần có chính sách đầu tư, đào tạo toàn bộ đội ngũ đó đạt chuẩn giảng viên theo quy định của Luật Giáo dục đại học. Có chính sách hỗ trợ đầu tư cho nghiên cứu khoa học, chuyển giao công nghệ; có chính sách ưu đãi về đất đai, về thuế, hỗ trợ vay vốn đầu tư phát triển cho các trường đại học ngoài công lập thực hiện đúng cam kết khi thành lập.

+ Tăng cường quyền tự chủ cho các trường đại học ngoài công lập về chuyên môn, học thuật như đối với các trường đại học công lập.

+ Nhà nước cần đầu tư từ ngân sách nhà nước theo nguyên tắc chi trả theo đầu sinh viên, chi phí đặt hàng đào tạo với các trường công lập và ngoài công lập như nhau. Các trường kể cả công lập và ngoài công lập đều phải công khai, minh bạch về chất lượng đào tạo, về trách nhiệm giải trình.

+ Ủng hộ thành lập các Tập đoàn giáo dục thuộc các Tập đoàn kinh tế tham gia đầu tư, mua lại quyền sở hữu của các trường đại học ngoài công lập, nhưng cần phải xuất

phát từ nhu cầu tự nhiên, tự bản thân các nhà đầu tư (cổ đông) mong muốn vì mục tiêu nâng cao chất lượng giáo dục và phát triển nhà trường, tránh hiện tượng mua gom các cổ phần để thao túng trường. Đề nghị Nhà nước có quan điểm, chính sách rõ ràng khi chuyển nhượng, chuyển đổi sở hữu của các trường cho các Tập đoàn kinh tế để duy trì cam kết khi thành lập trường, vì mục tiêu phát triển giáo dục đại học ngoài công lập, tránh biến tướng, tiêu cực, biến đất giành cho giáo dục vào mục đích khác làm ảnh hưởng đến chủ trương xã hội hóa giáo dục.

+ Qua khảo sát thực tế về giáo dục đại học tư thục của Nhật Bản và Đài Loan của Ban Chủ nhiệm Đề tài cho thấy, để hệ thống giáo dục đại học ngoài công lập phát triển bền vững về lâu dài, Nhà nước cần ban hành Luật Giáo dục tư, trong đó có đại học tư thục (trước mắt, kiến nghị Chính phủ, Bộ Giáo dục và Đào tạo khi xây dựng Nghị định hướng dẫn thực hiện Luật Giáo dục đại học sửa đổi (2018), cần dành một mục về giáo dục đại học tư thục); Cần nghiên cứu thành lập cơ quan quản lý nhà nước về giáo dục đại học ngoài công lập thuộc Bộ Giáo dục và Đào tạo để hỗ trợ và giúp cho các trường đại học ngoài công lập phát triển. Phải chuyển đổi nhận thức về sự phát triển của các trường ngoài công lập để hệ thống giáo dục đại học ngoài công lập phát triển bền vững.

Ngày 22 tháng 6 năm 2021, Hội đồng tư vấn, đánh giá, nghiệm thu kết quả thực hiện Đề tài “Nghiên cứu đề xuất các giải pháp phát triển bền vững các trường đại học ngoài công lập Việt Nam” đã nghiệm thu, xếp loại “Đạt”. Kết quả nghiên cứu của Đề tài đã được công bố qua 01 bài báo trên tạp chí thuộc hệ thống ISI/SCOPUS và 07 bài báo khoa học trong nước. Trong quá trình nghiên cứu, Đề tài đã góp phần quan trọng trong lĩnh vực đào tạo, bồi dưỡng, nâng cao trình độ của đội ngũ giảng viên, cán bộ nghiên cứu liên ngành.

Các kết quả nghiên cứu của Đề tài đã được sử dụng trong việc đóng góp ý kiến

về các nội dung liên quan đến hệ thống giáo dục đại học ngoài công lập tại các cuộc họp chuyên gia của Hội đồng Quốc gia Giáo dục và Phát triển nhân lực và Bộ Giáo dục và Đào tạo; đồng thời, có những đóng góp vào việc xây dựng và ban hành Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Giáo dục

đại học và Luật Giáo dục; rà soát, sửa đổi một số thông tư, đảm bảo phù hợp Luật mới ban hành.

Trên đây là những kết quả thực hiện Đề tài đã được Hội đồng đánh giá và nghiệm thu.

Tài liệu tham khảo

Báo cáo tổng kết Đề tài “*Nghiên cứu đề xuất các giải pháp phát triển bền vững các trường đại học ngoài công lập Việt Nam*” thuộc Chương trình Nhà nước về Khoa học Giáo dục giai đoạn 2016-2020 “*Nghiên cứu phát triển khoa học giáo dục đáp ứng yêu cầu đổi mới căn bản toàn diện giáo dục Việt Nam*”. Mã số của Đề tài: KHGD/16-20.ĐT.017.